

Turun kaupunki

Yhteenveto tilinpäätöksen 31.12.2016 tilintarkastuksesta

KPMG Julkishallinnon Palvelut Oy

25.4.2017

Raportin sivumäärä 12

Sisällysluettelo

1	Tarkastuksen tavoite	1
2	Yhteenveto tarkastuksesta ja johtopäätös	1
3	Tarkastuksen suorittaminen	2
4	Tarkastushavainnot	2
4.1	Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	2
4.2	Yleiset havainnot	4
4.3	Kirjanpitoaineistoa, kirjanpidon hoitoa ja tilinpäätöstä varmentavaa aineistoa koskevat havainnot	6
4.4	Tilinpäätöseräkohtaiset havainnot	7
4.5	Rahoitus, johdannaiset ja niihin liittyvät liitetiedot	9
4.6	Konsernitilinpäätös	9
5	Johtopäätös	10

1 Tarkastuksen tavoite

Vuoden 2016 tilintarkastus on suoritettu ennalta laaditun tarkastussuunnitelman mukaisesti.

Tilikauden päättymisen jälkeen on tarkastettu kaupungin tilinpäätös, konsernitilinpäätös, liikelaitosten ja taseyksiköiden erillistilinpäätökset sekä tilinpäätöksiä tukeva dokumentaatio.

Tarkastuksen tavoitteena on varmistua siitä, että tilinpäätös konsernitilinpäätöksineen sekä erillistilinpäätökset antavat kuntalain 113 ja 114 §:n mukaisesti oikeat ja riittävät tiedot kaupungin ja kaupunkikonsernin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

2 Yhteenveto tarkastuksesta ja johtopäätös

Tilinpäätöstarkastuksemme perusteella toteamme seuraavaa:

- Tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot kaupungin, sen konsernin ja liikelaitosten tilikauden toiminnasta, taloudesta, taloudellisesta kehityksestä ja taloudellisista vastuista.
- Tilinpäätös sisältää kuntalain sekä kirjanpitolain ja -asetuksen säännösten ja kirjanpitolautakunnan kuntajaoston ohjeiden mukaiset osiot ja laskelmat. Tarkastuksemme perusteella meillä ei ole erityistä huomautettavaa tasekirjan sisällöstä tai rakenteesta.
- Taloudellisten tavoitteiden osalta koko kaupungin tilinpäätös toteutui talousarviossa arvioitua parempana sekä toimintakatteen, vuosikatteen että tilikauden tuloksen osalta.
- Hyvinvointitoimialan toimintakate toteutui 2,8 milj. euroa ja Sivistystoimialan toimintakate 3,2 milj. euroa talousarviossa arvioitua heikompana (hyväksytyjen talousarviomuutosten jälkeen).
- Liikelaitosten toimintakatteet toteutuivat merkittävästi ennustettua parempina, Kiinteistöliikelaitoksella 5,2 milj. euroa ja Vesiliikelaitoksella 2,7 milj. euroa.
- Tilinpäätöksen liitetiedot valmistuivat juuri ennen kuin tilinpäätös lähetettiin kaupunginhallituksen jäsenille osana kokousmateriaalia. Olemme käyneet liitetietoja läpi kaupunginhallituksen jo allekirjoitettua tilinpäätöksen, mutta meillä ei ollut mahdollisuutta tarkastukseen ennen tilinpäätöstietojen julkaisemista kaupungin verkkosivuilla.
- Suosittelemme, että tilikauden 2017 aikana selvitetään siirtyvien erien sisältö mahdollisimman tarkkaan, laaditaan varmentavat dokumentit ja tehdään tarpeen mukaan kirjaukset yksilöimättömien siirtosaamisten ja -velkojen poistamiseksi kirjanpidosta.
- *Toistamme edellisvuoden havaintomme, että seuraavaan tilinpäätökseen tulee laatia selkeät tase-erittelyt, joiden avulla pystytään suoraan johtamaan taseessa esitetyt luvut kirjanpitoon. Myös tase-erittelyjen liitteiden tulisi pääsääntöisesti olla käytettävissä siinä vaiheessa, kun tilinpäätöstarkastusta tehdään.*

- *Toistamme edellisvuoden havaintomme, että vastaisuudessa muistioihin tulee liittää tausta-aineisto, josta käy ilmi muistion kirjaus- ja laskentaperuste eli päätös, lasku tai muu erittely.*

3 Tarkastuksen suorittaminen

Tarkastusta tehtiin sekä Kunnan Taitoa Oy:n toimipisteessä, konsernihallinnon talouden ja rahoituksen yksikössä että liikelaitoksissa ja ns. toimistotöinä maaliskuun aikana. Tarkastus sujui hyvässä yhteistyössä sekä kaupungin että Kunnan Taitoa Oy:n henkilöstön kanssa.

Tilinpäätöstarkastukseen osallistuivat KPMG:n tarkastajista JHT, KHT Leif-Erik Forsberg, JHT, KHT Jorma Nurkkala, JHT, KHT Mari Säynätjoki, JHTT Martin Slotte, KHT Fredrik Salonen, KHT Riina Vähäpassi sekä Elina Niemi ja Daniel Lähde.

4 Tarkastushavainnot

4.1 Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet

Taloudellisten tavoitteiden osalta koko kaupungin tilinpäätös toteutui talousarviossa arvioitua parempana sekä toimintakatteen, vuosikatteen että tilikauden tuloksen osalta. Alla olevassa taulukossa on analysoitu sitä, mistä talousarvion (hyväksytyillä talousarvio-muutoksilla muutettuna) alijäämän ja toteutuneen ylijäämän erot pääosin muodostuvat. Merkittävimmät erät ovat olleet toimintakulujen yhteismäärän toteutuminen arvioitua pienempänä sekä ennustettua suurempi verotulokertymä.

Turun kaupunki	
(miljoonaa euroa)	1.1 - 31.12.2016
Tilikauden alijäämä, talousarvio muutoksineen	-7,3
Toimintatuottojen ylitys	2,4
Valmistus omaan käyttöön ero	-4,9
Toimintakulujen alitus	13,6
Ero toimintakatteessa	11,1
Verotulojen ylitys	16,0
Valtionosuuksien ylitys	1,8
Rahoitustuottojen ylitys	7,9
Rahoituskulujen alitus	1,8
Ero poistoissa	-4,0
Ero tilinpäätössiirroissa	0,9
Tilikauden ylijäämä, toteuma	28,2

Toimintakuluissa etenkin henkilöstökulut toteutuivat ennakoitua pienempänä (14,1 milj. euroa). Samoin talousarvioon verrattuna säästöä on syntynyt erissä Palvelujen ostot (6,0 milj. euroa) ja Muut toimintakulut (8,0 milj. euroa). Talousarvioon nähden suuremmat

toteumat oli toimintakulujen erissä Aineet ja tarvikkeet (8,9 milj. euroa) sekä Avustukset (5,6 milj. euroa).

Tilikauden aikana hyväksytyillä talousarviomuutoksilla on heikennetty koko kaupungin toimintakate-ennustetta yhteensä 1,2 milj. euroa, josta toimintakulujen lisäystä 1,4 milj. euroa ja toimintatuottojen ennustetun kertymän kasvua 0,4 milj. euroa.

Alla olevassa taulukossa on esitetty toimintakatteen toteutuminen toimialoittain verrattuna talousarvioon muutoksin. Toimialoittain tarkasteltuna on toimintakate toteutunut myös muutetussa talousarviossa arvioitua heikompana Hyvinvointitoimialalla ja Sivistystoimialalla.

Turun kaupunki (miljoonaa euroa)	Toimintakate (sisäiset mukana)		
	TA 2016 muutoksin	Toteuma 2016	Poikkeama
KJ-toimiala ja Vahinkorahasto	-115,9	-109,5	6,4
Hyvinvointitoimiala	-586,8	-589,6	-2,8
Sivistystoimiala	-286,1	-289,3	-3,2
Vapaa-aikatoimiala	-59,4	-59,3	0,1
Ympäristötoimiala	-23,5	-21,6	1,9
Varsinais-Suomen aluepelastus	1,6	2,3	0,7
Kiinteistötoimiala	62,2	67,4	5,2
Vesiliikelaitos	12,2	14,9	2,7
Kaupunki yhteensä	-996	-985	11,1

Hyvinvointitoimialan toimintakate toteutui 2,8 milj. euroa heikompana, johon vaikuttivat sekä 0,7 milj. euroa pienemmäksi jääneet toimintatuotot että 2,1 milj. euroa suuremmat toimintakulut. Tilikauden aikana hyväksytyillä talousarviomuutoksilla on toimialan toimintatuottojen ennustetta pienennetty 0,9 milj. euroa ja toimintakulujen kasvatettu 1,2 milj. euroa. Alkuperäiseen talousarvioon nähden on toimialalla siis toteutunut 1.6 milj. euroa pienemmät toimintatuotot ja 3,3 milj. euroa suuremmat toimintakulut.

Sivistystoimialan toimintatuotot toteutuivat 0,9 milj. euroa muutettua talousarviota suurempina, mutta toimintakulut ylittivät talousarvion 4,1 milj. euroa, jolloin toimintakate toteutui 3,2 milj. euroa talousarviota heikompana. Tilikauden aikana on toimialan ennustettujen toimintatuottojen määrää nostettu 0,5 milj. euroa ja toimintakulujen määrää lisätty 0,1 milj. euroa. Toimialan toimintatuottojen kasvu oli alkuperäiseen talousarvion verrattuna siis 1,4 milj. euroa ja toimintakulujen kasvu 4,2 milj. euroa.

Liikelaitosten toimintakatteet toteutuivat merkittävästi ennustettua parempina, Kiinteistöliikelaitoksella 5,2 milj. euroa ja Vesiliikelaitoksella 2,7 milj. euroa. Molempien liikelaitosten toimintatuottojen määrä ylitti ennustetun, vaikka Kiinteistötoimialan tuotto-ennustetta nostettiin 0,9 milj. euroa talousarviomuutoksessa. Tuottoennuste ylittyi Kiinteistöliikelaitoksessa 4,9 milj. euroa ja Vesiliikelaitoksessa 0,5 milj. euroa. Toimintakulujen ennustetta on pienennetty hyväksytyillä talousarviomuutoksilla Kiinteistöliikelaitoksessa 1,2 milj. euroa ja Vesiliikelaitoksessa 0,5 milj. euroa, mutta toteutuneet toimintakulut olivat Kiinteistöliikelaitoksessa 1,0 milj. euroa ja Vesiliikelaitoksessa jopa 2,1 milj. euroa ennustettua pienemmät.

Toimialat ovat esittäneet analyysit merkittävimmistä talousarviopoikkeamista sekä niihin liittyvistä toiminnallisten tavoitteiden toteutumista toimintakertomuksissaan.

Yllä olevissa analyyseissä on mukana myös kaupungin sisäiset erät eli liikelaitosten muilta toimialoilta veloittamat sisäiset tuotot.

- Kiinnitämme huomiota kaupungin budjetointiprosessin ja talousarvion merkitykseen johtamisvälineenä.

4.2 Yleiset havainnot

Tilikauden tulos ja talouden tunnusluvut

Seuraavassa taulukossa on esitetty tilinpäätöksen tuloksen muodostuminen verrattuna kahden edellisen vuoden tulokseen sekä kaupungin että kaupunkikonsernin osalta.

Turun kaupunki (miljoonaa euroa)	kaupunki			konserni		
	1.1.- 31.12.2016	1.1.- 31.12.2015	1.1.- 31.12.2014	1.1.- 31.12.2016	1.1.- 31.12.2015	1.1.- 31.12.2014
Toimintakate	-984,6	-962,9	-959,1	-882,2	-880,1	-864,8
Verotulot	737,0	730,9	708,3	732,6	726,9	704,4
Valtiosuudet	275,3	265,0	273,7	329,5	321,0	334,0
Rahoitustuotot ja -kulut	44,5	27,2	27,7	-5,9	-15,1	-17,3
Vuosikate	72,2	60,2	50,6	174,0	152,7	156,3
Poistot ja arvonalentumiset	-59,4	-62,7	-58,5	-133,3	-127,3	-125,7
Satunnaiset erät	-1,5	89,7	4,0	0,0	7,3	-2,5
Tilikauden tulos	11,3	87,2	-3,9	40,7	32,7	28,1
Tilinpäätössirrot	16,9	1,9	8,7	15,0	0,0	0,8
Verot	-	-	-	-6,3	-6,2	-7,5
Vähemmistöosuudet	-	-	-	-1,6	-3,9	-2,3
Tilikauden yli-/alijäämä	28,2	89,1	4,8	47,8	22,6	19,1

Kaupungin tuloslaskelmassa vuosikate parani edellisvuosiin verrattuna niin, että se nyt riitti kattamaan tilikauden poistot. Edellisvuoteen verrattuna kasvoivat sekä verotulot, valtiosuudet että nettorahoituserät. Satunnaisena eränä on esitetty tytäryhtiölle myönnetty konsernituki.

Talouden tasapaino ja oma pääoma

Toimintakate on heikentynyt vuosittain, kun toimintamenojen kasvu on ylittänyt toimintatuottojen lisäyksen. Ulkoiset toimintakulut kasvoivat 23,2 milj. euroa eli 1,8 % edellisvuoteen verrattuna.

- Verotulotalouteen ja yleiseen taloudelliseen tilanteeseen liittyvän epävarmuuden vuoksi kehotamme kiinnittämään huomiota toimintakulujen kasvuun sekä jatkamaan huolellista ja suunnitelmallista taloudenpitoa.

Kaupungin taseessa ei ole kattamatonta alijäämää eikä kaupungilla siten tarvetta kuntalain edellyttämän tasapainotusohjelman laatimiselle. Myös kaupunkikonsernissa vuosikate riittää poistojen kattamiseen ja tilikauden tulos on positiivinen.

Turun kaupunki (miljoonaa euroa)	kaupunki			konserni*		
	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2014	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2014
Peruspääoma	602,0	602,0	602,0	602,0	602,0	602,0
Säätiöiden peruspääomat	-	-	-	0,0	0,0	0,0
Muut omat rahastot	8,1	23,2	23,2	75,9	90,0	106,7
Edellisten tilikausien yli-/alijäämät	210,1	121,4	120,1	293,8	271,5	236,3
Tilikauden yli-/alijäämä	28,2	89,1	1,3	47,8	22,2	19,1
Oma pääoma yhteensä	848,4	835,7	746,6	1 019,5	985,7	964,1

Laadintaperiaatteet ja vertailukelpoisuus

Kaupungin ja konsernin tilinpäätökset on laadittu noudattaen konsernihallinnon antamia ohjeita tilinpäätöksen laadintaperiaatteista. Käsitteemme mukaan annetut ohjeet noudattavat voimassa olevaa tilinpäätöksen laadintaa koskevaa säännöstöä.

- Meillä ei ole huomautettavaa tilinpäätöksessä käytettyihin laadintaperiaatteisiin.

Kaupunkiorganisaatiossa ei ole vuoden 2016 aikana tapahtunut sellaisia rakenteellisia muutoksia, jotka merkittävästi vaikuttaisivat tilikausien väliseen vertailukelpoisuuteen. Kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelujen käytössä olleet kiinteistöt luovutettiin perustetulle Turun seudun sosiaali- ja terveyspalvelukiinteistöt Oy:lle 31.12.2015, minkä vaikutukset toimintakatteeseen ja poistoihin on esitetty tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Edellisvuoden tuloksessa on kertaluontoisena eränä ollut edellä mainitusta yhtiöittämisestä syntynyt konsernin sisäinen käyttöomaisuuden myyntivoitto, 87,4 milj. euroa sekä jätteenpolttolaitoksen rakennuksen purkamista varten tehdyn pakollisen varauksen tulouttaminen, 1,9 milj. euroa.

Tasekirja

Tilinpäätös sisältää kuntalain 113 §:n mukaisesti taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja niiden liitteenä olevat tiedot sekä talousarvion toteutumisvertailun ja toimintakertomuksen. Konsernitilinpäätös sisältää 114 §:n mukaisesti konserniyhteisöjen taseiden ja tuloslaskelmien sekä niiden liitetietojen yhdistelmän sekä konsernin rahoituslaskelman. Tilinpäätös sisältää kaksi liikelaitosta (Kiinteistöliikelaitos ja Vesiliikelaitos) sekä kolme taseyksikköä (Varsinais-Suomen aluepelastuslaitos, Turun Työterveystalo ja Vahinkorahasto), joiden eriytyvät tilinpäätökset on esitetty osana tilinpäätösinformaatiota.

Toimintakertomusosa sisältää laskelmat kaupungin ja konsernin tilikauden tuloksen muodostumisesta, rahoituksesta ja taseasemasta sekä analyysit laskelmien sisällöstä, muutoksista edellisvuoteen verrattuna ja merkittävimmistä eristä.

- Tilinpäätös sisältää kuntalain ja kirjanpitolautakunnan kuntajaoston ohjeiden mukaiset osiot ja laskelmat. Tarkastuksemme perusteella meillä ei ole erityistä huomautettavaa tasekirjan sisällöstä tai rakenteesta.

Tilinpäätöksen liitetiedot valmistuivat juuri ennen kuin tilinpäätös lähetettiin kaupunginhallituksen jäsenille osana kokousmateriaalia. Liitetietoinformaation yksityiskohtaiseen tarkastamiseen ennen tilinpäätöksen hyväksyntää ei siten ollut riittävästi aikaa. Olemme käyneet liitetietoja läpi kaupunginhallituksen jo allekirjoitettua tilinpäätöksen, mutta meillä ei ollut mahdollisuutta tarkastukseen ennen tilinpäätöstietojen julkaisemista kaupungin verkkosivuilla.

- Suosittelemme, että tilinpäätöksen laadintaprosessin aikatauluun kiinnitetään huomiota siten, että tilinpäätösinformaatio liitetietoineen on sekä konsernihallinnossa sen laatimisesta vastaavien henkilöiden että tilintarkastajien käytettävissä siten, että tietojen tarkastamiseen ennen niiden julkaisemista jää riittävästi aikaa.

4.3 Kirjanpitoaineistoa, kirjanpidon hoitoa ja tilinpäätöstä varmentavaa aineistoa koskevat havaintomme

Muistiotositteet

Olemme edellisvuoden yhteenvetoreportissamme todenneet seuraavaa:

Hyvän kirjanpitotavan mukaan tositteen sisällöstä käy selkeästi ilmi, millä oletuksilla ja laskentasäännöillä tositteen luvut on laskettu (Kilan yleisohje Kirjanpidon menetelmistä ja aineistosta 1.2.2011). Kuten edellisvuoden tarkastuksessamme, myös tänä vuonna havaitsimme, että monista muistiotositteista puuttuivat liitteet, joista olisi käynyt ilmi tehdyn kirjauksen peruste.

- *Vastaisuudessa muistioihin tulee liittää tausta-aineisto, josta käy ilmi muistion kirjaus- ja laskentaperuste eli päätös, lasku tai muu erittely.*

Tämän vuoden tarkastuksessa totesimme, että muistiotositteista puuttui edelleen liitteitä, jotka olisivat tarpeen kirjauksen tausta-aineistona.

Muistiotositteita tarkastaessamme havaitsimme myös, että paperisten muistioiden tositenumerointi tositemapeissa ei ole aukotonta. Tarkastuksessa havaitsimme myös viivettä SA - tositteiden arkistoinnissa ja puuttuvia SA – tositteita.

Muistiotositteiden ”SA” – tositarjan numerosarjaa käytetään myös muissa vienneissä kuin Kunnan Taitoa Oy:n arkistointivastuulla olevissa manuaalisissa SA-tositteissa. SA – sarjan muistiotositteet arkistoidaan paperimuodossa yritysnimillä (peruskaupunki /liikelaitokset) mappeihin. Kontrollitoimenpiteenä SA - muistiotositteita käydään läpi jälkikäteishyväksynnällä, joka suoritetaan tekemällä hyväksymismerkinnät paperitositteisiin. Käsityksemme mukaan nykyisillä kontrollitoimenpiteillä ei voida varmistua muistiotositteiden SA-tositenumerosarjan aukottomuudesta kokonaisuutena.

- Suosittelemme, että jatkossa varmistetaan SA-muistioiden tositarjan esim. aukottomuus järjestelmästä ajettavalla listauksella tai muulla luotettavalla tavalla.
- *Toistamme myös edellisvuoden havaintomme, että vastaisuudessa muistioihin tulee liittää tausta-aineisto, josta käy ilmi muistion kirjaus- ja laskentaperuste eli päätös, lasku tai muu erittely.*

Tilinpäätöstä varmentava dokumentaatio

Edellisvuoden yhteenvetoraportissamme olemme todenneet myös seuraavaa:

Kirjanpitolain 3 luvun 13§:n mukaan tilinpäätöstä ja toimintakertomusta varmentamaan on laadittava tase-erittelyt. Ne ovat yksityiskohtaisia ryhmittäisiä luetteloita (KPA 5:1.1 §). Yleisohjeessa kunnan ja kuntayhtymän taseen laatimisesta 14.12.2010 todetaan, että erittelyä ei tarvitse laatia omasta pääomasta eikä poistoerosta ja vapaaehtoisista varauksista. Samaisessa ohjeessa kuitenkin todetaan, että käytännössä näitäkin koskevien luetteloiden laatiminen on suositeltavaa tarkastettavuuden varmistamiseksi ja esimerkiksi kirjanpitoasetuksen mukaisten liitetietojen aikaansaamiseksi. Tase-erittelyjen tarkoituksena on eritellä tarvittaessa nimike- tai tositekohtaisesti kunkin tase-erän sisältö.

Edellisvuoden tapaan ei tarkastuksessamme ollut kaikilta osin käytettävissä valmiita tase-erittelyjä, joiden perusteella olisi voinut selvittää kunkin tase-erän sisältö. Saamamme tiedon mukaan yksiköiden tulisi toimittaa tase-erittelyjen liitteitä, joista selviäisi tase-erän sisältö, mutta kaikkia ei oltu toimitettu Kunnan Taitoa Oy:lle tase-erittelyihin liitettäväksi ennen tarkastusajankohtaa.

- *Seuraavaan tilinpäätökseen tulee laatia selkeät tase-erittelyt, joiden avulla pystytään suoraan johtamaan taseessa esitetyt luvut kirjanpitoon. Myös tase-erittelyjen liitteiden tulisi pääsääntöisesti olla käytettävissä siinä vaiheessa, kun tilinpäätöstarkastusta tehdään.*

Tämän vuoden tarkastuksessa totesimme, että tase-erittelyjen keräämistä yksiköistä oli organisoitu uudelleen ja pyritty parantamaan prosessia kokonaisuutena. Tase-erittelyjen taso olikin parantunut edellisvuosiin verrattuna ja erittelemättömien tase-erien määrä oli aiempia vuosia merkittävästi pienempi. Kuitenkin osasta etenkin siirtyviä eriä puuttui edelleen yksilöivät tase-erittelyt.

- *Suosittelimme, että tilikauden 2017 aikana selvitetään siirtyvien erien sisältö mahdollisimman tarkkaan, laaditaan varmentavat dokumentit ja tehdään tarpeen mukaan kirjaukset yksilöimättömien siirtosaamisten ja –velkojen poistamiseksi kirjanpidosta.*
- *Toistamme myös edellisvuoden havaintomme, että seuraavaan tilinpäätökseen tulee laatia selkeät tase-erittelyt, joiden avulla pystytään suoraan johtamaan taseessa esitetyt luvut kirjanpitoon. Myös tase-erittelyjen liitteiden tulisi pääsääntöisesti olla käytettävissä siinä vaiheessa, kun tilinpäätöstarkastusta tehdään.*

4.4 Tilinpäätöseräkohtaiset havainnot

Toimintatuotot ja kulut

Tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä kävimme keskusteluita tilinpäätöksen laadinnasta vastaavien henkilöiden kanssa liittyen toimintatuottojen ja –kulujen jaksotuksiin. Tilinpäätöstarkastukseen sisältyi ostolaskujen jaksotuksen tarkastusta sekä toimintatuotoista mm. myyntivoittojen tarkastusta. Tulo- ja menoennakoiden ja –jäämien jaksotusten osalta viittaamme yllä muistiotositteista ja tase-erittelyistä esittämiimme havaintoihin.

Tilinpäätökseen on jaksotettu kertyneiden lomaoikeuksien mukaiset lomapalkat, lomarahat ja säästövapaat. Jaksotus perustuu palkanlaskennan järjestelmän tuottamaan listaukseen ja siinä on huomioitu myös lomapalkkojen sivukulut.

Verotulot ja valtionosuudet

Tuloslaskelmassa esitetty verotulojen määrä täsmää määrään, jonka verohallinto on ilmoittanut tilittäneensä Turun kaupungille vuoden 2016 aikana.

Verotulokertymä on ollut 16,0 milj. euroa talousarviossa ennustettua suurempi ja etenkin osuus yhteisöverojen tuotosta on ollut ennustettua korkeampi. Yhteisöverojen tuotto-osuuksia on arvioitu kertyvän 69,9 milj. euroa, kun kaupungille vuoden 2016 aikana tilitetty määrä on ollut 77,7 milj. euroa eli 7,8 milj. euroa ennustettua suurempi. Vuoden 2017 talousarviossa yhteisövero-osuudeksi arvioidaan 79,5 milj. euroa

Tuloslaskelmaan kirjatut käyttötalouden valtionosuudet vastaavat ministeriöiden näistä antamia tietoja.

Investointivaraus ja poistoero

Kaupungin vapaaehtoisten varausten määrä, 7,6 milj. euroa, on muuttumaton edellisvuoteen verrattuna ja se muodostuu Kiinteistöliikelaitoksen erillistilinpäätöksessä muodostetusta investointivarauksesta. Jäljellä oleva investointivarausta on muodostettu tilinpäätöksessä 2013, jolloin se on tilinpäätöksen 2013 tietojen mukaan kohdennettu "VR konepaja-alueen rakentamiseen" 5,0 milj. euroa ja "Yli-Maarian koulun rakentamiseen" 3,0 milj. euroa. Vuoden 2015 aikana investointivarausta on käytetty VR-konepaja-alueen rakentamiseen 0,4 milj. euroa.

Pakolliset varaukset

Kaupungin taseeseen sisältyy pakollisia varauksia 8,9 milj. euroa (edellisvuonna 10,9 miljoonaa euroa). Suurin varauksista on KuEL:n ulkopuolisista eläkesitoumuksista johtuva varaus, 6,0 milj. euroa.

Taseeseen sisältyy ympäristövelvoitteita varten tehtyä varausta 2,8 milj. euroa (edellisvuonna 4,0 milj. euroa) perustuen sekä kaatopaikkojen maisemointivastuuseen että muihin maankäyttöön liittyviin vastuisiin. Varauksen määrä arvioidaan yksilöidysti vuosittain perustuen arvioihin tulevien kustannusten määrästä.

Pakollisten varausten määrä on eritelty asianmukaisesti taseen liitetiedoissa.

Siirtyvät erät

Kaupungin taseen liitetietojen mukaan siirtyviin eriin sisältyy "muuta siirtosaamisia" 6,6 milj. euroa ja "muuta siirtovelkoja" 10,5 milj. euroa. Kuten edellä kappaleessa 4.3 olemme todenneet, on tase-erittelyjen taso tilinpäätöksessä parantunut. Edelleenkin siirtosaamisiin ja -velkoihin sisältyy kuitenkin eriä, joista ei ole yksilöityä, ajantasaista varmentavaa dokumenttia tase-erittelynä tai muistiotositteen liitteenä. Saamamme tiedon mukaan on Kunnan Taitoan henkilökunta selvitelty yksilöimättömien siirtyvien erien määriä sekä niiden kirjausvuosia tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä. Selvitysten perusteella ei kuitenkaan ole tehty erityisiä kirjauksia tilinpäätökseen.

- Suosittelemme, että tilikauden 2017 aikana selvitetään siirtyvien erien sisältö mahdollisimman tarkkaan, laaditaan varmentavat dokumentit ja tehdään tarpeen mukaan kirjaukset yksilöimättömien siirtosaamisten ja –velkojen poistamiseksi kirjanpidosta.

4.5 Rahoitus, johdannaiset ja niihin liittyvät liitetiedot

Kaupungin rahoitusasemaa ja sen muutoksia on selostettu toimintakertomuksessa. Korollisen kokonaisvelan määrä oli vuoden lopussa 675 milj. euroa, kun se edellisessä tilinpäätöksessä oli 598 milj. euroa.

- *Edellisvuosien tapaan jatkuneeseen velkaantumisen lisääntymiseen on syytä kiinnittää huomiota ja etsiä vaihtoehtoja sopeuttaa talous vastaamaan kasvavia velanhoitokuluja.*

Tarkastuksessa olemme käyneet läpi rahoitusomaisuuden, rahoituslaitoslainojen ja niiden suojausten arvostamista ja esittämistapaa, niihin liittyvien tuottojen ja kulujen jaksottamista sekä dokumentaatiota. Korollisista veloista on suojattu 540 milj. euroa eripituisin koronvaihtosopimuksin (ed. vuosi 495 milj. euroa). Koronvaihtosopimusten käypä arvo tilinpäätöshetkellä oli negatiivinen 26,1 miljoonaa euroa (ed. vuosi negatiivinen 20,7 milj. euroa). Efektiivinen pitkäaikaisen korollisen vieraan pääoman korko vuonna 2016 on ollut suojaukset huomioon otettuna noin 1,2 % (ed. vuosi 1,4 %).

Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto on antanut vuoden 2016 ja 2017 aikana ohjeistusta johdannaisten esittämistä. Turun kaupungin liitetiedoissa on johdannaiset jaettu ohjeistuksen mukaisesti kolmeen luokkaan. Johdannaisten korkoherkkyys on esitetty toimintakertomuksessa. Korkokannan kasvu 0,1 % prosenttiyksiköllä parantaisi johdannaisten markkina-arvoa tilinpäätöshetkellä noin 2,7 milj. euroa.

Konsernitilinpäätöksen johdannaisten liitetiedot on korjattu edellisvuoden osalta.

4.6 Konsernitilinpäätös

Konserniyhdistelyn laatiminen

Kaupungin konserniyhdistelyn laatii Kunnan Taitoa Oy. Yhdistelyssä käytettävä ohjelmisto on vaihtunut vuoden 2016 aikana ja uuteen järjestelmään on viety vuoden 2015 tilinpäätöksen tiedot vertailutietoja varten. Uuteen järjestelmään on myös viety tiedot tehdyistä konsernieliminoineista. Samassa yhteydessä on käyty yksityiskohtaisesti läpi kaikki kumulatiivisesti tehdyt konsernieliminoinnit perusteineen ja muutettu joitain vientejä sekä jätetty joitain vanhoja eliminoiteja pois niiden osoituttua tarpeettomiksi. Eliminoitien muutokset ovat vaikuttaneet konsernin oman pääoman määrään siten, että nyt vertailutietona esitetty oman pääoman määrä poikkeaa siitä, mitä on esitetty tasekirjassa 2015. Tehtyjen muutosten vaikutus on ollut yhteensä 17,5 milj. euroa oman pääoman määrää lisäävä ja se on esitetty tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Järjestelmävaihdoksessa muuttui myös konsernitietojen kerääminen siten, että konserniyhteisöissä syötetään nyt tiedot suoraan järjestelmään, kun aiemmin ne lähetettiin erillisillä konsernitietolomakkeilla tallennettavaksi.

Konsernin tuloksen muodostuminen

Konsernin tuloksen muodostuminen verrattuna kaupungin omaan tulokseen on esitetty alla olevassa taulukossa:

Konsernin tuloksen muodostuminen:	2016	2015	2014
Turun kaupungin tilikauden tulos	28,2	89,1	1,3
Tytäryhteisöjen tulokset yhteensä (al konserneineen)	30,9	35,6	36,8
Osuudet kuntayhtymien tuloksista yhteensä	4,2	0,2	3,6
Erillistilinpäätökset yhteensä	63,3	124,9	41,7
Tulosvaikutteiset konsernieliminoinnit:			
SoTe -kiinteistöjen yhtiöittämisen sisäinen kate		-87,7	
Teatterikiinteistön sisäinen myyntivoitto		-0,3	
Teknologiakiinteistöjen kauppohen sisäinen kate			-10,7
Turku Energian maksama osinko	-22,7	-18,0	-16,0
Poisto-oikaisut	8,1	5,4	4,3
Tulososuus osakkuusyhtiöistä	0,4	1,1	0,6
Vähemmistöosuudet tytäryhtiöiden tuloksista	-1,6	-3,9	-2,3
Poistoerojen ja vapaaehtoisten varausten muutosten eliminointi	1,5	1,8	2,9
Laskennallisen verovelan muutos	-0,9	-0,7	-0,6
Muut eliminoinnit	-0,3	-0,4	-0,8
Konsernin tulos	47,8	22,2	19,1

Konsernitilinpäätöstä laadittaessa on eliminoitu keskinäiset liiketapahtumat ja keskinäinen omistus sekä konserniyhtiöiden välisistä liiketapahtumista syntyneet käyttöomaisuuden sisäiset katteet. Kuntayhtymien tilinpäätökset on yhdistelty omistussuuden mukaisessa suhteessa ns. rivi riviltä. Sekä tytäryhteisöjen että kuntayhtymien yhdistelyssä on käytetty alakonsernitilinpäätöksiä siltä osin kuin niitä on. Tytäryhtiöiden konsernin ulkopuolisen omistuksen vastaava osuus tyttärien tuloksista ja omasta pääomasta on erotettu vähemmistöosuudeksi.

- Tarkastuksemme perusteella on Turun kaupungin konsernitilinpäätös laadittu noudattaen kunnan ja kuntayhtymän konsernitilinpäätöksen laadinnasta annettuja ohjeita.

5 Johtopäätös

Tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot kaupungin, sen konsernin ja liikelaitosten tilikauden toiminnasta, taloudesta, taloudellisesta kehityksestä ja taloudellisista vastuista. Annamme vakiomuotoisen tilintarkastuskertomuksen tilikaudelta 2016.

Turussa 25.4.2017

Leif-Erik Forsberg
JHT, KHT

Jorma Nurkkala
JHT, KHT

Mari Säynätjoki
JHT, KHT